

Kampen om Lili

Filmen 'Den danske pige' er en smuk skildring af transkvinden Lili Elbe og hendes ægtefælle Gerda Wegeners liv, kunst og kærlighed. De mange portrætter Gerda Wegener malede - blandt andet af sin ægtefælle - kan i øjeblikket opleves på Arken i den hidtil største udstilling af Gerda Wegeners kunst på dansk jord. KVINFO anmelder film og udstilling.

Lili Elbe var de første mange år af sit liv kendt som landskabsmaleren Einar Wegener, gift med kunstnerkollegaen Gerda Wegener. Parret var en del af det københavnske kunstnermiljø i første del af 1900-tallet. I filmen 'Den danske pige' møder vi parret, mens de er i færd med at etablere sig som kunstmalere i København. Særligt for Gerda er det svært som kvindelig billedkunstner at blive taget alvorligt. Gallerierne viser først for alvor interesse for Gerdas værker, da hun introducerer en ny model, Lili.

KUNSTEN OG LILIS IDENTITET

Parret flytter til Paris og Gerda bruger fortsat Lili som model, da hun får sit kunstneriske gennembrud. Lili poserer for Gerda og gennem hendes kunst skaber de sammen et rum, hvor Lili kan udfolde sin kvindelige konsidentitet. Mens Lili endnu offentligt og udadtil optræder som Einar, begynder hun at vise sig ved arrangementer som Einars kusine Lili. *'Det betyder ikke noget, hvad jeg klæder mig i. De drømme, jeg drømmer, er Lilis drømme'* fortæller Lili til Gerda, efter et besøg af barndomsvennen Hans Axgil, der nu er kunsthandler i Paris. Gradvist trænger identiteten som Einar mere og mere i baggrunden, og det bliver begyndelsen på den lange vej mod de kønsbekræftende operationer, som Lili inderligt ønsker sig. Operationer, der stadig er på et eksperimentelt stadie, men som nogle få læger er i gang med at udvikle.

DE GJORDE LILI FORTRÆD

Filmen er en skildring af det ekstraordinære styrke og mod, der skal til for at blive sig selv, når 'jeg'et ikke stemmer overens med de forventninger og roller som samfundet stikker ud. Den er samtidig et vidnesbyrd om et menneske, Lili, der navigerer i forhold til de muligheder, samtiden giver hende for at gøre sig forståelig som kvinde. Scenerne, hvor lægerne forsøger at kurere og eliminere 'Lili' som en perversion eller en psykisk abnormalitet, husker os på, at det også er fortællingen om en historisk sygeliggørelse af LGBT-personer, som trækker tråde helt op til i dag. *'Tror du jeg er sindssyg?',* spørger Lili Gerda efter at have besøgt snesevis af læger og underlagt sig diverse psykiatriske og medicinske behandlinger. *'Var det en læge, der sagde det til dig? Du er ikke sindssyg',* er Gerdas svar.

GERDA WEGENERS KUNST PÅ ARKEN – BEDRE SENT END ALDRIG

Mens *"Den danske pige"* er biografaktuel landet over, udstiller kunstmuseet Arken en omfattende samling af Gerda Wegeners værker. Når man bevæger sig rundt blandt de storslåede portrætter af direktørfruer, rigmandsunger, dekadente skuespillerinder og erotiske tegninger, er det ironisk, at hun ikke tidligere har fået en placering i dansk kunsthistorie. Det er i kraft af hendes ægteskab, at hendes kunst nu udstilles i den største udstilling nogensinde. At Gerda Wegener hidtil ikke har været repræsenteret på de store danske kunstmuseer siger måske mere om, hvem der udvælger og beslutter, hvad der er 'stor dansk malerkunst', end om kvaliteten af Gerda Wegeners værker. Udstillingen på Arken er en eksplosion af maskerade og elegance, der kommer til udtryk gennem Gerda Wegeners mange kunstneriske udtryk, som hun udviklede i sit virke som blad- og reklametegner, illustratør og portrætmaler. Gerda Wegeners univers er på én gang en hyldest til

en klassisk fremstilling af den smukke kvinde, men samtidig en udforskning af helt andre facetter af kvindelighed i sin kunstneriske leg med køn og kønsudtryk. Hun tegnede blandt andet en række illustrationer til erotisk litteratur af især kvinders seksuelle møde med andre kvinder.

LIVET I PARIS

Det var i Paris, at Gerdas Wegeners kunst for alvor blev værdsat, og det var også her at hun og Lili kunne ånde. I deres samtid var Danmark for snæver til Gerda og Lilis kunst og liv. Det er landet formentlig stadig. 'Den danske pige' og udstillingen på Arken giver imidlertid billedkunstneren Gerda Wegener en fortjent plads i dansk kunsthistorie, og får os til at reflektere over, hvad køn betyder i dag: Hvad det betyder at være transperson, men også hvad det overhovedet vil sige at være kvinde og mand. Lilis historie, og portrætterne af hende, er en velkommen anledning til at reflektere over, hvor højt der er til loftet i de danske stuer, i forhold til at skabe et rum for transpersoner og kønsoverskridere, hvor de kan blive genkendt i de andres blikke, som de ser sig selv.

LESBISKE POTENTIALER OG LEG MED POSITIONERNE

Filmen *'Den danske pige'* skildrer Wegener-parrets leg med positionerne i det seksuelle møde og den mundtlige overlevering fortæller, at Gerda Wegener selv erotisk favnede både kvinder og mænd. Men selvom Gerdas kunstneriske univers er fyldt af erotisk ladede skildringer af kvinder og kvinders seksualitet, så overser udstillingen til en vis grad den lesbiske seksualitet, der ellers fremstår som en udtalt del af hendes kunst. Når den uddybende tekst, der akkompagnerer et af malerierne af Lili og Gerda, beskriver kvinderne som 'kokette veninder', er det en problematisk reproducering af forestillingen om kvinders forhold som søsterligt, veninde-pjanket og ikke-seksuelt. En forestilling, der reflekterer en historisk usynliggørelse af lesbisk seksualitet og kærlighed. Det er en fremstilling, der samtidig antyder, at Lilis komplette transition kun kan ske, hvis Gerda og Lili forhold skifter fra et seksuelt forhold, som ægtefæller, til et ikke-seksuelt forhold, som veninder. Det fremstår som en forstokket måde at sammenblande seksualitet og kønsidentitet på, hvilket filmen også abonnerer på. Gerda Wegeners malerier er kunstneriske skildringer af lesbisk seksualitet, frigjorte storbykvinder med seksuel handlekraft, intimitet mellem kvinder og en tilgang til seksualitet som noget flydende. Dette, samt hendes forbilledlige støtte til hendes ægtefælles transition, etablerer Gerda, ikke mindst for eftertiden, både som et kunstnerisk, lesbisk og feministisk ikon.

JAGTEN PÅ SANDHEDEN

'DEN SANDE HISTORIE OM GERDA WEGENER GEMMER SIG I VÆRKERNE PÅ ARKEN', SKRIVER JOURNALISTEN NIKOLAJ PORS. HAN HAR SAMMEN MED BLANDT ANDRE FORSKEREN TOBIAS RAVN ARBEJDET SOM KONSULENT PÅ UDSTILLINGEN. MÅSKE ER DET OGSÅ I GERDA WEGENERS VÆRKER, AT SANDHEDEN OM LILI ELBE SKAL FINDES. FOR PORTRÆTTERNE AF LILI ER EKSTRAORDINÆRE, SMUKKE OG SÆRLIGE, OG DE ER ET KUNSTNERISK UDTRYK FOR DEN UNDERFUNDIGE KÆRLIGHEDSRELATION MELLEM GERDA WEGENER OG LILI ELBE, SOM STÅR TILBAGE EFTER MAN HAR SET FILMEN 'DEN DANSKE PIGE' OG KUNSTUDSTILLINGEN PÅ ARKEN. DET ER I DEN KÆRLIGHEDSRELATION, AT GERDA UDVIKLER SIN KUNST OG DERES KÆRLIGHED UDGØR SAMTIDIG ET RUM, HVOR LILI FÅR MULIGHED FOR AT HANDLE. LILI FÅR PLADS I GERDAS KUNST, OG GERDAS KUNST BLIVER TIL GENNEM LILLI, MED LILI SOM MEDSKABER, SOM MODEL, SOM MUSE, INSPIRATION OG SAMTALEPARTNER.

LILIS HISTORIE

MÅSKE ER DER INGEN SANDE HISTORIER OM HVERKEN LILI ELBE ELLER GERDA WEGENER. '*DEN DANSKE PIGE*' ER EN FILMATISERING AF DAVID EBERSHOFFS ROMAN AF SAMME NAVN, SOM BASERER SIG PÅ RESEARCH OM LILI ELBE OG GERDA WEGENERS LIV, MEN FORTÆLLINGEN ER OGSÅ FUNDERET I FRI FANTASI. FILMEN 'DEN DANSKE PIGE' HAR, ALLEREDE FORUD FOR DEN DANSKE PREMIERE, GIVET ANLEDNING TIL DISKUSSIONER I KØNSFORSKNINGSMILJØET. I DE TRANSPOLITISKE SAMMENHÆNGE SÅVEL SOM I DE FEMINISTISKE GRUPPERINGER, HAR ISÆR KAMPEN OM, HVORDAN VI SKAL FORSTÅ LILI'S HISTORIE VÆRET CENTRAL. TILBAGE STÅR SPØRGSMÅLET OM, HVORDAN MAN PORTRÆTTERER LILI ELBE UDEN AT LAVE ET OVERGREB PÅ HENDE? MÅSKE ER BIOGRAFISKE FORTOLKNINGER ALTID EN SLAGS FIKTION, OG I UD GANGSPUNKTET ER DE ALTID EN ART OVERGREB PÅ DE PERSONER, DE BESKRIVER.

LILI SOM TRANSPOLITISK IKON OG PIONER

Lili Elbe var en af de første mennesker i historien, der gennemgik kønsbekræftende operationer for at få den krop, der passede til hende. Det betyder også, at det for mange mennesker ikke er ligegyldigt, hvordan hun eller hendes historie fremstilles. Hun er en vigtig del af vores fælles kulturhistorie og en afgørende figur i synliggørelsen af transpersoners liv. Hun anses i mange sammenhænge som en pioner, og et ikon, i den fortsatte kamp for transpersoners rettigheder og anerkendelse.

FORANDRING SOM ET MENNESKELIGT VILKÅR

Arkens udstilling af Gerda Wegeners værker giver en unik mulighed for at stifte bekendtskab med Gerda og Lillis kunstneriske univers. Filmen '*Den danske pige*' er, trods berettiget kritik, en smuk og nærværende fortælling om Lili og Gerdas liv, kunst og kærlighed. Det er samtidig en film som skildrer de grundlæggende udfordringer to mennesker, som elsker hinanden står overfor. For hvordan holder vi fast i dem vi elsker, når de forandrer sig, når vi selv forandrer os, eller når omgivelserne ikke kan se os, som vi ser os selv?